

РЕЦЕНЗИЯ

От проф. д-р Лилия Илиева,
Член на научно жури съгласно заповед
№ РД-38-110/ 15.2.2022 г.
на Ректора на СУ.

по конкурс за заемане на академична длъжност „ПРОФЕСОР“
в професионално направление 2.1. Фиология.
(Български език -- Старобългарски език),
Софийски университет „Св. Климент Охридски“ (СУ),
Факултет по славянски филологии,
обявен в ДВ бр. 103 от 10.12.2021 г.

За участие в обявения конкурс е подал документи един кандидат:
доц. д-р Петко Димитров Петков, Факултет по славянски филологии,
СУ.

I. Общо описание на представените материали

1. Данни за кандидатурата

Представените по конкурса документи от кандидата съответстват на
изискванията на

Закона за развитие на академичния състав, Правилника за неговото
прилагане, Правилника за условията и реда на придобиване на
научни степени и заемане на академични длъжности в Софийския
университет.

2. Данни за кандидата

За участието си в конкурса кандидатът е представил 7 книги, в които
е автор, съавтор или съставител, 4 студии и 16 статии.

III. Преценка за основния монографичен труд

За изисквания от Закона за развитие на академичния състав монографичен труд приемам изследването *Oтец Едоардо Валпа, Zaropismo illi Balgarska Istorica. 1849*, София, “Буквица”, 2022 г., в две части с общ обем 407 страници. Както се вижда от заглавието на труда, той е посветен на едно историческо съчинение, чиито автор Петко Петков идентифицира (по запис върху титулната страница на един от четирите преписа) като отец Едоардо Валпа (следвам изписването на автора на труда), свещеник в с. Калъчли (днес част от град Раковски) и с. Житница. . Идентификацията е особено важна, тъй като предишен автор, който е обърнал внимание на това съчинение, Маньо Стоянов, изказва предположението, че авторът е апостолическият викарий Андреа Канова. Заслужава внимание обаче друго предположение на М. Стоянов -- че авторът на съчинението е имал за свой сътрудник българин от средите на пловдивските католици. Така в историята на книжовното дело, създавано от българи-католици, се вписва по категоричен начин едно ново име, в една от трите традиции, очертани от автора: павликянска книжнина, палкенска книжнина (на българите в Банат) и по-старата от тях литература на “старите католици” от Северозападна България (за които няма данни да са павликяни, приели католицизма и произходът на католицизма в този район продължава да бъде неясен). С анализа, който прави на съчинението *Zaropismo illi Balgarska Istorica*, Петко Петков на практика обособява нова научна област, чието съществуване досега от някои автори се допуска като възможност, но от други се отхвърля. Това е взаимната връзка между културната традиция на православните българи и културната традиция на българите католици. В съчинението на о. Едоардо се вижда, че павликянската книжнина акумулира не само влияния отвън, но и от домашната традиция, като я допълва и

преработва. Досега очевидни данни за подобно преплитане имаме само от проучванията върху книгата “Абагар” на Филип Станиславов (1651 г.), която в известна степен се основава върху венецианско кирилско издание от XVI век.

Съчинението е запазено в четири ръкописа, информацията за които е събрана от Петко Петков и вече е на разположение в интернет (което отбелязвам, защото вероятно ще се отрази при проверка на авторството). М. Стоянов през 1959 г. прави своето изследване върху един от ръкописите, препис, направен в семейството на Цанко Лавренов, който съдържа и други текстове (без съмнение, също представляващи интерес). Петко Петков съпоставя детайлно не само преписите, но на практика извършва и липсващото досега в нашата наука изследване върху езика на текста-прототип на Христаки Павлович (създаден на основата на Паисиевата История и с включването на данни от *История во кратце о болгарском народе славенском* на монах Спиридон).

Езиковият анализ, който П. Петков прави на “Царственика” е обобщен от него в твърдението: “Езикът на *Царственика* е самобитен и специфичен за Христаки Павлович”. Тази негова самобитност (обяснена от П. Петков с възможни естетически възгледи) го е направила не твърде разбираем, което е и причина за езиковата преработка, направена специално за католиците. Друга причина е новата насоченост, която е получила преработката, с оглед на известни (но не натрапчиви) тенденции за католическа пропаганда.

При правописния анализ на *Царописмото*, който извършва, кандидатът прави паралели както с данни за други издадени павликянски книги, така и с правописа на банатските българи. Тук той също е подходил внимателно и аналитично, като е привел и

текст от една изключително рядка книга: A. Klobuscar. Duhovni glas ali mulitvi kasi. Szigydin, 1880, като сочи, че двацет години по-късно банатската норма е вече друга, т.е., тя търпи промени (за съпоставка е приведен текст от книга, която също е голяма библиографска рядкост: L. Fischer, Duhovna rana ali mulitvena i pesmena kniga na atolicánsčija nárud. Timišvár, 1898). Отбелязвани са също и правописните разлики между отделните текстове на произведението от четирите ръкописа.

По отношение на езика П. Петков прави наблюдението, че той фонетично не отразява по-голямата част на съвременния павликянски говор. Примерно, не личи разликата между етимологично /e/ и рефлекса на ятовата гласна, който се записва по същия начин, т.е. -- като “е”. Има примери обаче в които най-характерната фонетична черта на говора -- стесняването на гласните /e/ и /o/ под ударение -- е била отбелязвана. Общо заключение във връзка с езика на Едоардо е, че “той е диалектен български, но в този диалектен език са

добавени и много елементи на стандартен, литературен език” (стр. 43). Ето един пример, който показва и конкуренция на формите: бъдеще време при глаголите се образува чрез “ще да”, но също и с “жа”. Интересна езикова особеност е влиянието на църковнославянския език, което е опосредствано от труда на Христки Павлович.

Морфологичните особености са разгледани изчерпателно и с представени примери, които са доказателственият материал.

IV Други трудове

Кандидатът П. Петков е представи за участие в конкурса и други трудове, като книгите са в съавторство, но в някои случаи частите, чиито автор е кандидатът, имат характер на сбити монографии.

Специално ще отбележа много ценното изследване Петков, П., К. Поповски, А. Бояджиев. Пергаментни кирилски откъслечи от библиотеката на Зографската света обител. С., 2019. (в съавторство с К. Поповски и А. Бояджиев).

Това е изчерпателно изследване на пергаментните кирилски фрагменти от Зографския манастир, Чрез тази публикация някои от паметниците стават достойни на славистиката за първи път.

Оригинален принос с участието на кандидата е и изданието *Песни за Климент. Служби за св.Климент, писани от X до XX век.* С., 2016 в съавторство с И. Христова-Шомова и В. Савова.

От немалкия брой студии и статии, представени за участие в конкурса, ще отбележа ценното изследване на П. Петков, *Нови патерици в библиотеката на Зографската света обител.* (“Езиков свят”, 14, 1, 7 - 14).

Това е статия, която разглежда два новооткрити патерични сборника от Зографската Библиотека. Тя е част от изследователското дело на кандидата в Зографския манастир, което е изразено и в други негови публикации.

П. Петков не е само изследовател на манастирските библиотеки, но има и изявен интерес към старинни особености на езика, запазени в българските говори. Съвместно с доц. Иван Илиев от ПУ е пътувал сред българи извън географските граници на страната, някои от резултатите на проведените изследвания там са отразени в ценни статии, като например статията под заглавието *Неизвестен модел за образуване на отрицателен императив в българския език* (от 2017 г.), резултат от пътуване в Европейска Турция с цел да се изследват говорите на помашкото население.

V. Преподавателска дейност

Петко Петков е заемал щатни длъжности в три университета: ЮЗУ в Благоевград, СУ “Климент Охридски” и Университета в Зарбрюкен. Това е солиден академичен опит.

VI. Участие в научни проекти

Кандидатът е участвал в няколко научни проекта - национални, университетски и международни. Основният труд, представен за участие в конкурса, е във връзка с проект към МОН, Фонд “Научни изследвания”. Вече дългогодишна е работата на кандидата по много важен проект, свързан с проучване и обработка на сбирката от библиотеката на Зографския манастир. Интересът му към павликянската книжнина е реализиран в проект, съвместен с университета в Зарбрюкен. Ще добавя, че за работата си по събиране на материали върху старинните български говори в Европейска Турция и Западните покрайнини авторът е използвал и лично финансиране (както и неговият съавтор, доц. Иван Г. Илиев от ПУ).

VII. Лични впечатления

Познавам доц. д-р Петко Петков от самото начало на неговия път на университетски преподавател и имам отлични впечатления дори от конкурса за редовен асистент, който той спечели в ЮЗУ в Благоевград. Път в науката му дадоха двама големи български учени: Петър Илчев и Иван Добрев (в състава на комисията бях включена като административно лице, ръководител на катедрата). Той е пряк ученик на проф. Ангелина Минчева и в много отношения е неин следовник в науката. Свидетел съм на доброто отношение към него на тримата изтъкнати старобългаристи и слависти и мисля, че той оправда техните надежди и има капацитета да продължава да го оправдава.

VIII. Критични бележки

Кандидатът пише ясно, но кратко и сбито. За някои случаи (редки) бих му препоръчала по-голяма експликативност. Например, в основния труд на стр. 25 той е отбелязал “Наличие на частица *же*”

но е следвало да обясни за коя частица става дума -- дали за старобългарската частица или за новобългарската, която в някои говори служи за образуване на бъдеще време на глагола.

Бих препоръчала също и известно осъвременяване на терминологията за описание на фонологичните явления. И -- едно субективно мнение: не приемам причисляването на книжовната традиция от XVII в. към павликянската литература, тъй като няма данни за павликяни в района на “старите католици” и генезисът на католицизма там остава неизяснен в науката.

IX. Заключение

Основният труд, представен за участие в конкурса, има характер на изследване с принос, който очертава нова научна област: взаимни влияния между културното наследство на българите католици и на православните българи. Приносен характер имат и останалите представени трудове. Общото ми заключение е, че кандидатурата на доц. д-р Петко Петков, участник в конкурса за редовен професор по старобългарски език, е достойна, и кандидатът напълно заслужава да бъде избран. Подкрепям кандидатурата на Петко Петков в конкурса за заемане на академичната длъжност ПРОФЕСОР.

29 март 2022,

ПОДПИС:

БЛАГОЕВГРАД (Проф. д-р Лилия Илиева)